

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Wybrane aspekty systemu wymiaru sprawiedliwości w Austrii

adw. dr hab. Justyna Kurek-Sobieraj

Prawa podstawowe
Warszawa 2022

Spis treści

I. Uwagi wstępne	5
II. Informacje ogólne o austriackim wymiarze sprawiedliwości	6
1. Nadzór administracyjny organizowany przez Federalnego Ministra Sprawiedliwości	8
III. Naczelne organy sądowe	10
1. Austriacki Trybunał Konstytucyjny	10
2. Sąd Najwyższy Austrii	12
3. Austriacki Trybunał Administracyjny	12
IV. Pozycja sędziego w austriackim systemie prawnym	14
1. Konstytucyjny status sędziów i zasada niezawisłości	14
2. Zasady wykonywania zawodu sędziego	15
3. Przebieg służby przygotowawczej do zawodu sędziego	16
4. Alternatywne drogi dojścia do zawodu sędziego	18
5. Szczególny status sędziów i prokuratorów oraz tajemnica zawodowa	19
6. Stosunek pracy sędziego zawodowego	20
7. Równoległe zatrudnienie	21
8. Szczególne regulacje dotyczące przejścia w stan spoczynku	21
9. Instytucja sędziów niezawodowych	23
10. Instytucja referendarzy sądowych	25
V. Przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów	28
1. Ogólne zasady postępowania dyscyplinarnego	28
2. Właściwość sądów	29
3. Zasada stałych składów sędziowskich	30
4. Przebieg postępowania	30
5. Procedura odwoławcza	31
6. Wznowienie postępowania	31
7. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów w stanie spoczynku	32

VI. Uwagi końcowe	33
Aneks	34
Akty prawne	34
Schematy	34
Strony internetowe	35
Literatura	35

I. Uwagi wstępne

W niniejszej ekspertyzie zaprezentowane zostaną zagadnienia dotyczące organizacji systemu wymiaru sprawiedliwości w Austrii, a także warunki wykonywania zawodu sędziego. Celem przedstawienia charakterystyki, zaprezentowane zostaną uwarunkowania wynikające z ustawy zasadniczej austriackiego wymiaru sprawiedliwości oraz statusu sędziów. Mimo federalnej struktury państwa, wymiar sprawiedliwości w Austrii ma charakter scentralizowany. W niniejszym opracowaniu przedstawiona zostanie charakterystyka sądów naczelnych, które analogicznie jak w przypadku polskich sądów pełnią przede wszystkim funkcję rewizyjną. Pokróćce przedstawione zostaną także zakresy kompetencji federalnych trybunałów.

Ponadto przedmiotem niniejszego opracowania będą poszczególne kategorie sędziów oraz związane z tym osobiowości. Przedstawione zostaną zasady kształcenia, specyfika austriackich egzaminów zawodowych oraz alternatywne metody dojścia do zawodu sędziego. Biorąc pod uwagę charakter służby publicznej, zaprezentowane będą warunki dopuszczalnego przejścia między zawodami, a także zasady rządzące instytucją przeniesienia sędziego na inne stanowisko w służbie państwa z uwagi na interes publiczny. Przedmiotem ekspertyzy są również przywileje związane ze szczególną służbą państwu, instytucja przejścia w stan spoczynku oraz uprawnienia emerytalne sędziów. Przedstawione zostaną ponadto zasady reprezentacji sędziów w wymiarze sprawiedliwości oraz odrębności sądownictwa dyscyplinarnego.

II. Informacje ogólne o austriackim wymiarze sprawiedliwości

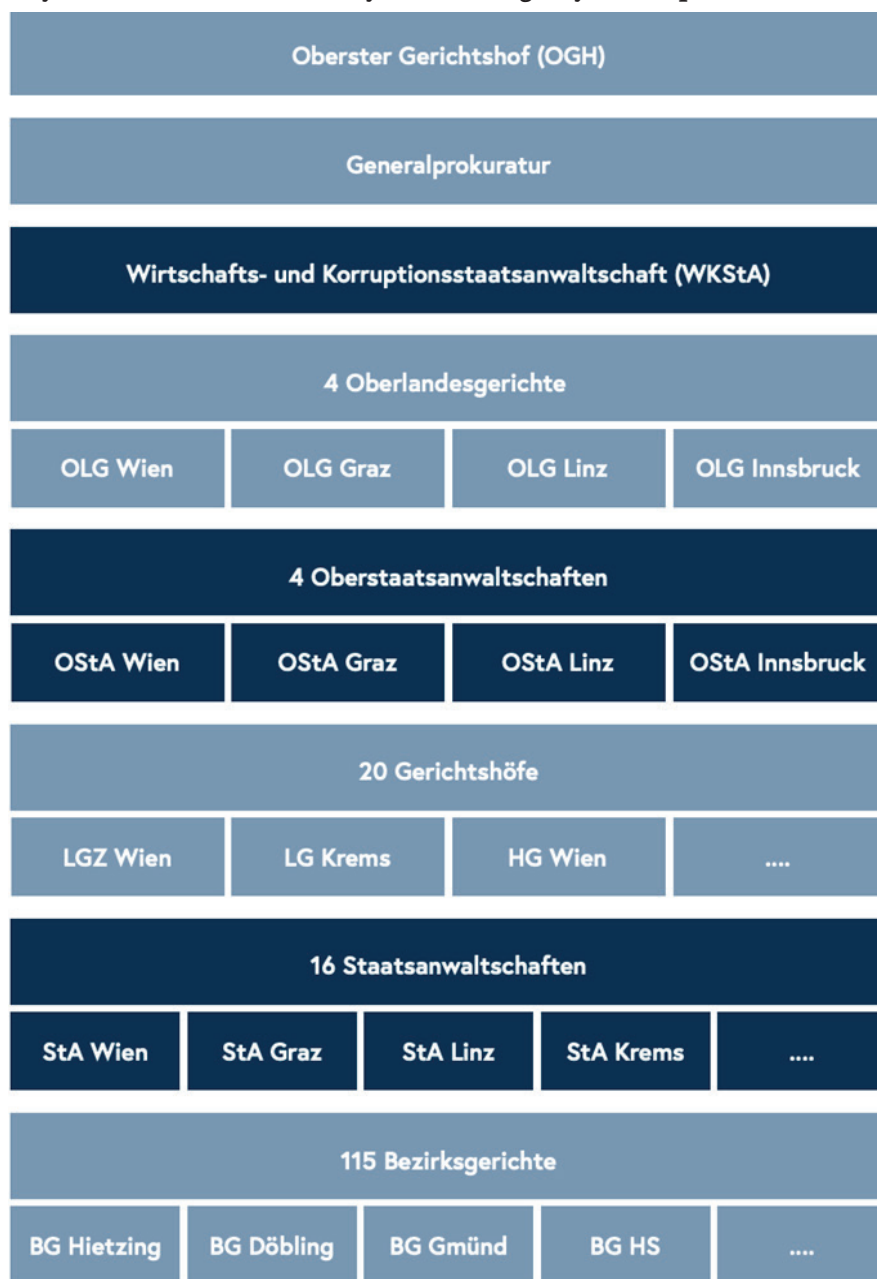
Podstawowym aktem prawnym regulującym system prawny Austrii jest Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii¹. Zgodnie z art. 2 B-VG, Austria jest państwem federalnym. Federację tworzy 9 krajów związkowych (*Burgenland*), tj.: Dolna Austria, Górna Austria, Tyrol, Karyntia, Salzburg, Wiedeń, Styria oraz Vorarlberg. Charakter federalny państwa powoduje, że część kompetencji zostaje zastrzeżona dla ustawodawstwa federalnego, natomiast część dla władz i organów krajów związkowych. Nie odnosi się to jednak w przypadku Austrii do systemu sądowniczego. W odróżnieniu od innych państw federalnych (np. Niemiec) system wymiaru sprawiedliwości pozostaje w Austrii scentralizowany. Zgodnie z Konstytucją Austrii, kwestie wymiaru sprawiedliwości są w gestii organów federalnych, natomiast organizację i ustrój poszczególnych sądów regulują ustawy szczególne. Co również istotne, zgodnie z art. 84 B-VG w Austrii znosi się w czasie pokoju sądownictwo wojskowe.

Wymiar sprawiedliwości sprawują także austriacki Trybunał Konstytucyjny (*Verfassungsgerichtshof*) i Trybunał Administracyjny (*Verwaltungsgerichtshof*). W związku z przeprowadzoną kilka lat temu reformą administracyjną, od 1 stycznia 2014 r. wymienić należy także sądy administracyjne. Na poziomie federalnym funkcjonuje Federalny Sąd Administracyjny (*Bundesverwaltungsgericht*) i Federalny Sąd do Spraw Finansowych (*Bundesfinanzgericht*) z siedzibą w Wiedniu i z wydziałami regionalnymi w innych miastach. W związku z federalną strukturą państwa, w krajach związkowych zorganizowane zostały krajowe sądy administracyjne (*Landesverwaltungsgericht*), nad którymi zwierzchnie kompetencje nie zostały powierzone federalnemu resortowi sprawiedliwości².

¹ Bundes-Verfassungsgesetz; wersja skonsolidowana dostępna na stronie: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> (dostęp: 31.08.2022 r.); źródło tłumaczenia na polski: P. Czarny, B. Naleziński (tłum.), *Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii*, Warszawa 2004, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/austria.html> (dostęp: 31.08.2022 r.); dalej: B-VG, Konstytucja, Konstytucja Austrii, ustawa konstytucyjna.

² Por. https://e-justice.europa.eu/16/PL/national_justice_systems?AUSTRIA&member=1 (dostęp: 31.08.2022 r.).

Rysunek 1. Schemat struktury austriackiego wymiaru sprawiedliwości.

Źródło: file:///Users/admin/Downloads/broschuere_oej_202008_download_endversion%20(5).pdf. (dostęp: 31.08.2022 r.).

Na czele wymiaru sprawiedliwości stoją 3 sądy naczelne, których siedziba mieści się w Wiedniu. Są to:

- **Trybunał Konstytucyjny** (*Verfassungsgerichtshof – Vfgh*)³,
- **Sąd Najwyższy** (*Oberster Gerichtshof – OGH*)⁴ i
- **Trybunał Administracyjny** (*Verwaltungsgerichtshof – Vwgh*)⁵.

³ Zob. <https://www.vfgh.gv.at/index.de.html> (dostęp: 31.08.2022 r.).

⁴ Zob. <https://www.ogh.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

⁵ Zob. <https://www.vwgh.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

Do organów szczebla naczelnego zaliczyć należy także:

- **Prokuraturę Generalną** (*Generalprokuratur*)⁶ oraz
- **Prokuraturę ds. Gospodarczych i Korupcyjnych** (*Wirtschafts- und Korruptionsstaatsanwaltschaft* – WKStA)⁷.

Na poziomie apelacyjnym, system wymiaru sprawiedliwości tworzą:

- **4 wyższe sądy okręgowe** (*Oberlandesgerichte* – OLG), tj. OLG Wien, OLG Graz, OLG Linz oraz OLG Innsbruck,
- **4 wyższe prokuratury** (*Oberstaatsanwaltschaften*) tj. OStA Wien, OStA Graz, OStA Linz oraz OStA Innsbruck.

Poziom krajowy (tj. krajów związkowych) odpowiadający polskiemu wymiarowi sprawiedliwości na poziomie okręgowym tworzą:

- 20 sądów i trybunałów (*Gerichtshoefe*) w skład których wchodzi zarówno sądy cywilne np.:
 - o Sąd Krajowy ds. Cywilnych (*Landesgericht für Zivilsachen* – LGZ Wein),
 - o Sąd Krajowy ds. Karnych (*Landesgericht für Strafsachen Wien*) oraz
 - o Sąd Krajowy ds. Handlowych (*Handelsgericht Wien* – HG Wien) tj.;
- 16 prokuratur krajowych (*Staatsanwaltschaften*).

Organami wymiaru sprawiedliwości pierwszej instancji są:

- 115 sądów rejonowych (*Bezirksgerichte*),
- prokuratury rejonowe (*Bezirksanwaltschaft*).

1. Nadzór administracyjny organizowany przez Federalnego Ministra Sprawiedliwości

Federalny Minister Sprawiedliwości (*Bundesminister*) z pomocą Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości sprawuje nadzór o charakterze administracyjnym. Zadania Ministra Sprawiedliwości obejmują m.in. kierownictwo polityczne nad wszystkimi powiązanymi organami i jednostkami organizacyjnymi resortu wymiaru sprawiedliwości. Koordynuje on ponadto prace oraz sprawuje najwyższy nadzór. Organami bezpośrednio podległymi Federalnemu Ministrowi Sprawiedliwości są prezesi 4 sądów apelacyjnych, pod których nadzorem znajdują się wszystkie sądy określonej właściwości miejscowej, przy czym nie dotyczy to sądów najwyższej instancji. Jak wskazuje Ł. Piebanek: „odmiennie niż w Polsce, mianowania na stanowiska administracyjne, tj. prezesów, wiceprezesów czy przewodniczących wydziałów są bezterminowe [...] chyba, że osoba ta sama zrezygnuje chcąc np. awansować do wyżej

⁶ Zob. <https://www.generalprokuratur.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

⁷ Zob. <https://www.justiz.gv.at/wksta/wirtschafts-und-korruptionsstaatsanwaltschaft.312.de.html> (dostęp: 31.08.2022 r.).

instancji albo nastąpi jej odwołanie z przyczyn dyscyplinarnych. W Austrii nie istnieje możliwość »ręcznego sterowania« sposobem, w jaki sędziowie organizują swoją pracę np. poprzez narzucanie im przez nadzór administracyjny, czyli przewodniczących wydziałów lub prezesów, ile razy w tygodniu mają sądzić, w jakich godzinach czy też ile i jakich spraw mają mieć na wokandzie [...]. [...] Sędziego ocenia się przy pomocy różnych zestawień statystycznych. Jeżeli w porównaniu do wyników kolegów wypada on gorzej, a nie jest w stanie wytłumaczyć przyczyn takiej sytuacji, i pomimo sygnalizowania mu problemu nie wykazuje chęci rozwiązania go, może być wszczęte wobec niego postępowanie dyscyplinarne”⁸. Nadzór dokonywany jest przez wizytatorów, którzy powoływani są przy Ministerstwie Sprawiedliwości. Wizytacji dokonują sędziowie na co dzień orzekający w innej apelacji, tak, aby zapewnić jak najwyższy poziom obiektywizmu. Do wyników wizytacji kierownik jednostki może zgłosić zastrzeżenia. Jak wskazuje się w literaturze, w przeszłości w ramach wizytacji dokonywano też ocen sędziów. Obecnie nie jest to praktykowane⁹. Sędziowie w stanie spoczynku są wyłączeni z obowiązków w zakresie wizytacji¹⁰.

⁸ Ł. Piebiak, *System sądownictwa Republiki Austrii*, „Iustitia” 2012, nr 3(9), s. 7.

⁹ Ł. Piebiak, *System...*, s. 7.

¹⁰ Ł. Piebiak, *System...*, s. 7.

III. Naczelne organy sądowe

1. Austriacki Trybunał Konstytucyjny

Austriacki Trybunał Konstytucyjny – *Verfassungsgerichtshof* (Vfgh) ma siedzibę w Wiedniu. Wiodącym aktem regulującym organizację i kluczowe kompetencje Trybunału jest Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii (art. 137–148 B-VG)¹¹. Procedury postępowania przed Vfgh określa ustawa o Trybunale Konstytucyjnym¹². Do kompetencji Trybunału należy: badanie zgodności ustaw i rozporządzeń z Konstytucją Austrii, a także Konwencją o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹³, która, jak wskazuje Ł. Piebiak, w Austrii ma status prawny równy Konstytucji¹⁴.

Zgodnie z art. 137 B-VG Trybunał Konstytucyjny: „orzeka o roszczeniach prawno-majątkowych w stosunku do federacji, krajów, okręgów, gmin i związków gmin, które nie podlegają rozstrzygnięciu w powszechnej drodze sądowej ani też w formie decyzji organu administracji”¹⁵. Zgodnie z obowiązującymi przepisami, Trybunał zajmuje się także badaniem aktów prawa miejscowego, rozstrzyga spory kompetencyjne pomiędzy: sądami a organami administracji, Trybunałem Administracyjnym a wszystkimi sądami, w szczególności między Trybunałem Administracyjnym a samym Trybunałem Konstytucyjnym, jak również między sądami powszechnymi i innymi sądami (art. 138 ust. 1 lit. a i b B-VG). Ponadto rozstrzyga on spory kompetencyjne między poszczególnymi krajami oraz między jednym z krajów a federacją (art. 138 ust. 1 lit. c B-VG). Na mocy art. 141 B-VG, Trybunał Konstytucyjny kontroluje także ważność wyborów. Do zadań Trybunału Konstytucyjnego należy również zastosowanie procedury *impeachment* wobec Prezydenta, ministrów federalnych i członków rządów krajowych w razie naruszenia przez nich prawa (art. 142 i 143 B-VG).

¹¹ Tłumaczenie przepisów przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 75–81.

¹² *Verfassungsgerichtshofgesetz 1953 – VfGGStF*: BGBl. Nr. 85/1953 (WV).

¹³ Sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.).

¹⁴ Ł. Piebiak, *System...*, s. 2.

¹⁵ Tłumaczenie przepisów przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 75.

Do wyłącznej kompetencji Trybunału należy kontrola zgodności ustaw zwyczajnych z ustawą konstytucyjną (art. 140 B-VG). Prawo do przeprowadzenia kontroli ważności prawidłowo ogłoszonych aktów prawnych, w tym: ustaw, rozporządzeń i umów międzynarodowych nie leży w kompetencjach sądów powszechnych (art. 89 ust. 1 B-VG). Zgodnie natomiast z art. 89 ust. 2 B-VG, w przypadku gdy sąd poweźmie wątpliwość co do zastosowania przepisów aktu wykonawczego, z uwagi na jego potencjalną sprzeczności z ustawą, kieruje wniosek o uchylenie aktu do Trybunału Konstytucyjnego. Jeżeli Sąd Najwyższy albo sąd drugiej instancji ma wątpliwości co do zastosowania ustawy z powodu jej sprzeczności z Konstytucją, wówczas kieruje do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o uchylenie takiej ustawy. Uprawnienie to może także odnosić się do badania aktów nieobowiązujących¹⁶.

Zgodnie z art. 147 ust. 1 B-VG w skład Trybunału Konstytucyjnego wchodzi: prezes, wiceprezes, 12 członków oraz sześciu zastępców. Przepis art. 147 ust. 2 B-VG stanowi, że prezesa, wiceprezesa, 6 członków, a także zastępców członków powołuje na wniosek Rządu Federalnego Prezydent Federalny. Mogą zostać oni powołani spośród sędziów, profesorów prawa o uniwersyteckiej afiliacji oraz urzędników administracji. Pozostałych 6 członków oraz 3 zastępców mianuje Prezydent Federalny na podstawie propozycji – w odniesieniu do 3 członków i 2 dalszych zastępców – Rady Narodowej, natomiast w odniesieniu do pozostałych trzech członków i ostatniego zastępcy – Rady Federalnej. W przypadku urzędników służby cywilnej mianowanych na członków lub zastępców członków Trybunału, zostają oni zwolnieni ze służby. W takim przypadku nie przysługuje im prawo do wynagrodzenia. Zasada ta nie odnosi się do mianowanych na zastępców członków urzędników administracji, którzy zostali zwolnieni z wszelkiej działalności objętej wytycznymi na okres tego zwolnienia.

W przypadku wszystkich osób funkcyjnych tj. prezesa, wiceprezesa, członków oraz ich zastępców obowiązuje warunek ukończenia studiów prawnych oraz obowiązek legitymowania się najmniej 10-letnim stażem zawodowym (art. 147 ust. 3 B-VG).

Zgodnie z art. 147 ust. 4 B-VG i obowiązującą zasadą *incompatibilitas*, członkami Trybunału Konstytucyjnego nie mogą być: członkowie Rządu Federalnego lub rządu krajowego, członkowie Rady Narodowej, Rady Federalnej lub innego powszechnego ciała przedstawicielskiego. W odniesieniu osób, które zostały wybrane na daną kadencję lub okres pełnienia funkcji, obowiązek *incompatibilitas* rozciąga się do zakończenia kadencji bądź czasu pełnienia funkcji, nawet w przypadku, jeżeli przed upływem kadencji zrezygnowaliby z danego mandatu. W systemie austriackim nie jest także dopuszczalne, aby w skład Trybunału Konstytucyjnego wchodził pracownicy lub funkcjonariusze partii politycznych.

Sędziowie są powoływani bezterminowo i pełnią funkcję, aż do czasu osiągnięcia 70. roku życia (art. 147 ust. 6 B-VG). Zasada ta stanowi wyjątek. W przypadku pozostałych sędziów

¹⁶ Szerzej, porównaj informacje na stronie Trybunału: <https://www.vfgh.gv.at/index.de.html> (dostęp: 31.08.2022 r.).

granicą wieku sprawowania urzędu jest osiągnięcie 65. roku życia. Przepisy przewidują także szczególny tryb utraty statusu sędziego i zastępcy członka.

Zgodnie z art. 147 ust. 7 B-VG, jeżeli sędzia lub zastępca sędziego, bez wystarczającego usprawiedliwienia, nie wziął udziału w trzech kolejnych następujących po sobie rozprawach – co stwierdza się po wysłuchaniu zainteresowanego – sędzia lub zastępca traci swój status.

2. Sąd Najwyższy Austrii

Zgodnie z art. 92 ust. 1 B-VG, Sąd Najwyższy (*Oberste Gerichtshof*) jest najwyższym organem sądowym w sprawach cywilnych i karnych.

Do jego kompetencji należy rozpoznawanie odwołań od orzeczeń wyższych sądów okręgowych i sądów okręgowych, a także – na wniosek Prokuratury Generalnej – orzeczeń karnych sądów rejonowych.

Przepisy Konstytucji, w szczególności art. 92 ust. 2 B-VG nie dopuszczają, aby w skład Sądu Najwyższego wchodził: członkowie Rządu Federalnego, rządów krajowych a także powszechnych ciał przedstawicielskich. W stosunku do kategorii powszechnych ciał przedstawicielskich wybranych na określoną kadencję lub czas wykonywania funkcji, zasada *incompatibilitas* obowiązuje również w przypadku, gdy sędzia rezygnowałby z mandatu, aż do końca kadencji lub czasu wykonywania funkcji. Ponadto, nie może być powołany na stanowisko prezesa lub wiceprezesa Sądu Najwyższego osoba, która w okresie ostatnich czterech lat pełniła wspomniane wyżej funkcje administracyjne.

3. Austriacki Trybunał Administracyjny

Austriacki Trybunał Administracyjny (*Verwaltungsgerichtshof* – Vwgh) jest sądem kasacyjnym i jednocześnie odwoławczym od ostatecznych rozstrzygnięć administracyjnych. Aktem wiodącym, regulującym sposób funkcjonowania Trybunału Administracyjnego jest austriacka ustawa konstytucyjna – w szczególności przepisy art. 130–136 B-VG.

Do kompetencji Trybunału Administracyjnego należy rozpoznawanie skarg dotyczących: sprzeczność z prawem decyzji organów administracji, w tym także z niezależnymi senatami administracyjnymi lub naruszenie obowiązku wydania rozstrzygnięcia przez organy administracji, włącznie z niezależnymi senatami administracyjnymi. Zgodnie z art. 131 ust. 3 ustawy konstytucyjnej B-VG: „Trybunał Administracyjny może odmówić rozpatrzenia skargi na decyzję niezależnego senatu administracyjnego lub federalnego urzędu zamówień publicznych, jeżeli rozstrzygnięcie nie jest uzależnione od rozwiązania kwestii prawnej,

mającej zasadnicze znaczenie, w szczególności ze względu na to, że niezależny senat administracyjny albo federalny urząd zamówień publicznych odstąpił od orzecznictwa Trybunału Administracyjnego, gdy brak jest takiego orzecznictwa lub też dotychczasowe orzecznictwo w danej kwestii prawnej nie jest jednolite. W sprawach karno-administracyjnych może odmówić, jednakże tylko wówczas, gdy grożąca kara jest nieznaczna”¹⁷. Do właściwości Trybunału Administracyjnego nie należą także sprawy należące do właściwości Trybunału Konstytucyjnego, sprawy patentowe oraz sprawy, w których w najwyższej instancji rozstrzygał organ kolegialny.

Zgodnie z regulacją art. 134 ust. 1 B-VG, w skład Trybunału Administracyjnego wchodzi: Prezes, Wiceprezes oraz sędziowie. Do kompetencji Prezydenta Federalnego, na wniosek Rządu Federalnego, należy powołanie Prezesa sądu, a także wiceprezesa oraz pozostałych członków Trybunału. Rząd Federalny składa swoje wnioski – o ile nie dotyczy to stanowiska prezesa i wiceprezesa – na podstawie potrójnych wniosków zgromadzenia ogólnego Trybunału (art. 134 ust. 2 B-VG). Przepisy (art. 134 ust. 3 B-VG) wymagają ponadto, aby członkowie Trybunału legitymowali się ukończonymi studiami prawniczymi, a także posiadali co najmniej 10-letni staż pracy w zawodzie, dla którego przewidziane jest ukończenie tych studiów; co najmniej jedna trzecia członków musi mieć uprawnienia do zajmowania stanowiska sędziego, natomiast jedna czwarta członków musi się rekrutować z urzędów krajów, a najlepiej ze służb administracyjnych. Zgodnie z art. 134 ust. 4 B-VG funkcji w Trybunale nie można łączyć z piastowaniem urzędu w Rządzie Federalnym, rządzie krajowym albo powszechnym cielem przedstawicielskim; w przypadku członków ciał przedstawicielskich, którzy zostali wybrani na określoną kadencję lub powołani na okres pełnienia funkcji, zasada *incompatibilitas* trwa do końca kadencji lub okresu pełnienia funkcji, nawet w przypadku wcześniejszej rezygnacji z pełnionej funkcji. Członkowie Trybunału Administracyjnego są sędziami zawodowymi (art. 134 ust. 6 zd. 1 B-VG). W dniu 31 grudnia roku, w którym ukończą 65. rok życia, członkowie Trybunału Administracyjnego przechodzą z mocy prawa w stały stan spoczynku (art. 134 ust. 6 zd. 2 B-VG).

Trybunał Administracyjny orzeka w senatach, tworzonych przez zgromadzenie ogólne spośród członków sądu. Aktualnie Trybunał liczy 68 sędziów, tj. Prezesa, Wiceprezesa i 66 sędziów (w tym 13 przewodniczących izb i 53 sprawozdawców). Są oni wspomagani przez około 20 asystentów. Sędziowie orzekają w 23 wyspecjalizowanych składach – zwykle 5-osobowych, a w sprawach mniejszej wagi – 3-osobowych. W szczególnych wypadkach skład jest 9-osobowy¹⁸.

¹⁷ Tłumaczenie przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 74.

¹⁸ Szersze informacje porównaj: <https://www.vwgh.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

IV. Pozycja sędziego w austriackim systemie prawnym

1. Konstytucyjny status sędziów i zasada niezawisłości

Szczególny status sędziów uregulowany jest w austriackiej ustawie konstytucyjnej. Zgodnie z art. 87 ust. 1 B-VG: „sędziowie są niezawisli w wykonywaniu swojego urzędu”¹⁹. Ustęp 2 tego artykułu stanowi, że: „Wykonując swój urząd, sędzia załatwia wszystkie zadania sądowe należące do niego według ustawy i podziału pracy (...)”²⁰. Z kolei ust. 3 tego samego artykułu głosi, że: „Zadania dzieli się między sędziów jednego sądu na określony czas, przewidziany w ustroju sądów. Sprawa przydzielona sędziemu na podstawie podziału zadań może być mu odebrana tylko zarządzeniem senatu, powołanego zgodnie z ustrojem sądów i tylko w przypadku przeszkody w urzędowaniu bądź też wówczas, gdy z powodu nadmiaru obowiązków zachodzi przeszkoda wydania orzeczenia w stosownym terminie”²¹.

Zgodnie z art. 86 ust. 1 B-VG sędziowie są mianowani na wniosek Rządu Federalnego przez Prezydenta Federalnego lub z jego upoważnienia przez właściwego ministra federalnego. Obecnie kompetencje do powołania sędziów są przekazane Ministrowi Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości powinien kierować się opinią wydaną przez odpowiednie senaty sądów, które przedkładają propozycje nominacji. Propozycja nominacji przedkładana Ministrowi Sprawiedliwości i przez niego kierowana do Rządu Federalnego, powinna, o ile liczba kandydatów jest wystarczająca, obejmować co najmniej 3 osoby, jeśli zaś do obsadzenia jest więcej niż jedno stanowisko, co najmniej dwa razy tyle osób, ilu sędziów ma być mianowanych.

Przepisy określają granicę wieku, po osiągnięciu której sędzia przechodzi z mocy prawa w stały stan spoczynku. Jest to standardowo 65 lat z wyjątkiem Trybunału Konstytucyjnego, gdzie wynosi ona 70 lat.

Poza konstytucyjnym przypadkiem przeniesienia w stały stan spoczynku, zgodnie z art. 88 ust. 2 BV-G: „sędziego można pozbawić urzędu lub wbrew jego woli przenieść na inne stanowisko albo w stan spoczynku tylko w przypadkach i formie określonych w ustawie i tylko

¹⁹ Za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 58.

²⁰ Tłumaczenie przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 58.

²¹ Tłumaczenie przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 58.

na podstawie formalnego orzeczenia sądowego. Postanowienia te nie mają zastosowania w przypadku przeniesienia na inne stanowisko lub w stan spoczynku, jeżeli jest to konieczne z powodu zmiany ustroju sądów. W takim przypadku ustawa określa, w ciągu jakiego czasu sędzia może być przeniesiony bez dochowania przewidzianej formy”²². W ust. 3 art. 88 B-VG wskazano, że: „Czasowe zawieszenie sędziego w urzędowaniu może nastąpić tylko na skutek zarządzenia zarządu sądu albo wyższej władzy sądowej, przy równoczesnym skierowaniu sprawy do właściwego sądu”²³.

W myśl przepisu art. 88a: „Ustrój sądów może przewidywać ustanowienie w wyższych sądach stanowiska sędziów delegowanych. Liczba stanowisk sędziów delegowanych nie może przekraczać dwukrotności liczby stanowisk sędziowskich w sądach niższych. Korzystanie z instytucji sędziów delegowanych w sądach niższych jest określone przez izbę sądu wyższego, powołaną zgodnie z przepisami o ustroju sądów. Sędziom delegowanym może być powierzone jedynie zastępstwo sędziów sądów niższych i tylko w przypadku przeszkody w ich urzędowaniu, jak również wówczas, gdy z powodu nadmiaru obowiązków zachodzi przeszkoda wydania orzeczenia w stosownym terminie”²⁴.

2. Zasady wykonywania zawodu sędziego

Wiodącym aktem prawnym regulującym sposób funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, w tym warunki powołania, odwoływania oraz kwalifikacje sędziów, prokuratorów oraz kandydatów do ww. zawodów reguluje ustawa federalna o stosunku pracy sędziów oraz prokuratorów i prokurek²⁵.

Kandydaci na sędziów są federalnymi urzędnikami służby cywilnej w sądowej służbie przygotowawczej. Jak wskazuje się w literaturze, w Austrii nie została stworzona dedykowana szkoła sędziowska na wzór francuski²⁶. Dopuszczenie do służby przygotowawczej sędziów następuje przez powołanie na kandydata na sędziego. Z możliwości odbycia służby przygotowawczej do zawodu sędziego wyłączone są osoby, które: zostały skazane na karę pozbawienia wolności powyżej 3 miesięcy za umyślne popełnienie czynu zabronionego, o ile kara nie podległa zatarciu lub została skreślona, lub przeciwko którym wszczęto postępowanie karne o przestępstwo.

²² Tłumaczenie przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 59.

²³ Tłumaczenie przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 59.

²⁴ Tłumaczenie przyjęte za: P. Czarny, B. Naleziński, *Federalna...*, s. 59.

²⁵ Bundesgesetz über das Dienstverhältnis der Richterinnen und Richter, Staatsanwältinnen und Staatsanwälte und Richteramtsanwärterinnen und Richteramtsanwärter (Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz – RStDG), StF: BGBl. Nr. 305/1961 (NR: GP IX RV 506 AB 522 S. 89. BR: S. 182.); dalej: RStDG.

²⁶ Ł. Piebiak, *System...*, s. 3.

Zgodnie z przepisami § 2 RStDG, warunkiem dopuszczenia do sądowej służby przygotowawczej, trwającej cztery lata jest spełnienie przez kandydata następujących warunków:

1. posiadanie obywatelstwa austriackiego;
2. pełna zdolność do czynności prawnych;
3. nieograniczoną przydatność osobistą i zawodową, w tym niezbędne umiejętności społeczne do zadań związanych ze sprawowaniem urzędu sędziego;
4. posiadanie odpowiedniego wykształcenia kierunkowego tj:
 - ukończenie studiów z zakresu prawa austriackiego lub
 - ukończenie prawniczego kursu dyplomowego, zgodnie z federalną ustawą o studiach na uniwersytetach zakończonego uzyskaniem tytułu magistra prawa lub
 - ukończenie studiów prawniczych i politologicznych, zgodnie z przepisami o studiach prawniczych i egzaminach państwowych StGBL. nr 164/1945

oraz

5. praktyka sądowa jako aplikant adwokacki trwająca 7 miesięcy. Przepisy dopuszczają częściowe uchylenie wymogu praktyki sądowej w stosunku do osoby, która pracowała jako komornik sądowy.

Przepisy precyzyjnie wskazują także wymogi dotyczące studiów prawniczych. Studia prawa austriackiego wymagane do przyjęcia na sądową służbę przygotowawczą muszą być ukończone na uniwersytecie i zakończyć się uzyskaniem prawniczego stopnia akademickiego. Czas trwania studiów musi wynosić co najmniej 4 lata przy obciążeniu pracą co najmniej 240 punktów ECTS (ang. *European Credit Transfer and Accumulation System*)²⁷. W ramach toku studiów zgodnie z § 2a ust. 2 RStDG należy zdobyć wiedzę z następujących dziedzin: prawo cywilne i cywilne prawo procesowe, prawo karne i postępowanie karne, prawo konstytucyjne, w tym prawa podstawowe i prawa człowieka, prawo administracyjne, w tym administracyjne prawo procesowe, prawo spółek, prawo pracy i socjalne, prawo podatkowe, prawo europejskie, ogólne prawo międzynarodowe. Przedmioty *stricto* prawnicze muszą obejmować co najmniej 200 punktów ECTS.

3. Przebieg służby przygotowawczej do zawodu sędziego

Warunkiem rozpoczęcia przygotowania do zawodu jest ukończenie 4-letnich studiów prawniczych. Po ich ukończeniu, absolwenci, przed rozpoczęciem jakiegokolwiek przygotowania zawodowego, kierowani są na obligatoryjny 5-miesięczny staż w sądzie. Po ukończeniu stażu należy przystąpić do egzaminu wstępnego (pisemnego i ustnego) na

²⁷ § 54 ust. 3 Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien (Universitätsgesetz 2002 – UG), StF: BGBl. I Nr. 120/2002 (NR: GP XXI RV 1134 AB 1224 S. 111. BR: 6697 AB 6717 S. 690.

aplikację sędziowsko-prokuratorską, która trwa 3,5 roku. Zarówno stażyści, jak i aplikanci uzyskują wynagrodzenie z budżetu państwa – w przypadku stażystów jest to wynagrodzenie ok. 800–900 euro, a w przypadku aplikantów ok. 1400 euro. Łącznie więc służba przygotowawcza trwa 4 lata. Czteroletnia służba przygotowawcza do zawodu sędziego kończy się egzaminem sędziowskim. Jeżeli w tym terminie kandydat nie zda egzaminu sędziowskiego, praktyka zostaje przedłużona do czasu zaliczenia egzaminu. Służbę szkoleniową przeprowadza się w sądzie rejonowym, w sądzie pierwszej instancji, w prokuraturze, w instytucji wykonującej kary pozbawienia wolności lub środki zapobiegawcze, w kancelarii adwokackiej lub notarialnej, w Prokuraturze ds. Finansowych, a także w instytucji ochrony ofiar lub pomocy społecznej. Część szkolenia może być realizowana m.in. w Federalnym Ministerstwie Sprawiedliwości, w Urzędzie Ochrony Danych, w Sądzie Najwyższym, w Prokuraturze Generalnej, w Wyższym Sądzie Okręgowym, w Trybunale Administracyjnym lub instytucji pomocy dozoru sądowego. Przepisy szczegółowe regulują w sposób precyzyjny przebieg szkolenia w każdej z instytucji.

Zgodnie z § 10 RStDG, szkolenie musi być zorganizowane w taki sposób, aby kandydat na sędziego był przeszkolony we wszystkich działach wymiaru sprawiedliwości i prokuratury, w tym w sprawach dotyczących wymiaru sprawiedliwości i służby w urzędzie. Musi on także nabyć odpowiednią wiedzę do samodzielnego sprawowania urzędu sędziego lub prokuratora. Kandydatowi należy zapewnić możliwość prowadzenia przesłuchań pod nadzorem sędziego. Kandydat na sędziego powinien w miarę możliwości uczestniczyć przy sporządzaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i karnych. Część szkolenia odbywająca się w Prokuraturze Finansowej, w kancelarii adwokackiej oraz notarialnej służy zaznajomieniu kandydata na stanowisko sędziego z realizacją spraw prawnych z punktu widzenia stron postępowania. W tym celu kandydat może uczestniczyć w sporządzaniu pism procesowych oraz w negocjacjach prawnych.

Egzaminy sędziowskie nie są organizowane w sposób centralny, a przez komisje powołane przy wyższych sądach okręgowych (OLG). W skład komisji wchodzi zgodnie z § 17 RStDG: prezes, wiceprezes i prezesi izb (senatów) OLG oraz szef Prokuratury Naczelnej i jego pierwszy zastępca. Ponadto odpowiednia liczba komisarzy egzaminacyjnych, którzy posiadają kwalifikacje do pełnienia funkcji sędziego (§ 26 RStDG) lub spełniają warunki wpisu na listę adwokatów.

Po zdaniu egzaminie sędziowskim, absolwent może ubiegać się o powołanie na wolne stanowisko sędziowskie lub prokuratorskie. Przeprowadzenie konkursu i stworzenie listy rankingowej kandydatów należy do kompetencji Kolegium. Wówczas sporządzany jest ranking chętnych na dane stanowisko. Organem tworzącym ranking jest Kolegium przy *Oberlandesgericht* (OLG), w skład którego wchodzi: prezes, wiceprezes OLG oraz trzech wybieralnych członków spośród sędziów *Landesgericht* (LG) i *Bezirksgericht* (BG). Następnie

wniosek przedstawiany jest Ministrowi Sprawiedliwości, który podejmuje ostateczną decyzję o powoływaniu na stanowisko sędziowskie. Minister Sprawiedliwości nie jest związany rankingami, jednak co do zasady się nimi kieruje. Co do zasady powołanie na stanowisko sędziego to prerogatywa Prezydenta Republiki Austrii, jednak zadania te zostały delegowane Ministrowi Sprawiedliwości²⁸.

Często również szczególną praktykę przygotowującą do zawodu sędziego stanowi praca w biurze orzecznictwa Sądu Najwyższego. Jest to szczególna instytucja austriackiego systemu. Jak relacjonuje Ł. Piebiak²⁹, Biuro do Spraw Orzecznictwa przy Sądzie Najwyższym (*Evidenzbüro*) zajmuje się gromadzeniem orzecznictwa tegoż sądu i udostępnianiem go. W skład tej jednostki wchodzi dziewięciu, zazwyczaj początkujących sędziów. Sędziowie w biurze ds. orzeczniczych nie są powoływani do składów orzekających, lecz są zaangażowani do pracy nad każdą sprawą. Każda nowa sprawa, która wpływa do Sądu, w pierwszej kolejności trafia właśnie do sędziów z (tzw. – dodano JK) *Evidenzbüro*. Ich zadaniem jest wyszukanie wszelkich materiałów przydatnych przy jej rozstrzygnięciu oraz przedstawienie ich sędziemu sprawozdawcy wraz ze sprawozdaniem co do stanu prawnego i faktycznego sprawy³⁰. Jak wskazuje Ł. Piebiak, w takim przypadku „jest ta sprawa rejestrowana w specjalnym systemie komputerowym, który jest powszechnie dostępny w Internecie który jest kompletnym zbiorem orzecznictwa z odnośnikami do poprzednich orzeczeń, przepisami właściwymi. Sędziowie Ci uczestniczą także w pracy sędziów przed wydaniem wyroku biorąc udział w dyskusjach o przedstawianych sprawach”³¹.

4. Alternatywne drogi dojścia do zawodu sędziego

Przepisy dopuszczają powołanie na stanowisko sędziego bez odbycia pełnej aplikacji sędziowsko-prokuratorskiej. Kandydat musi jednak: spełniać warunki przyjęcia do sądowej służby przygotowawczej, zdać egzamin sędziowski oraz posiadać łącznie 4 lata praktyki prawniczej, z czego odbyć co najmniej roczną aplikację sądową. Na poczet praktyki może również zostać zaliczona inna prawnicza aktywność zawodowa. Drugim wyjątkiem przewidzianym w przepisach jest dopuszczalność powołania na stanowisko sędziego osób posiadających tytuł naukowy profesora prawa austriackiego uniwersytetu. Warunkiem jest wykładanie przedmiotów kierunkowych na studiach prawniczych. Kandydat taki jest wówczas zwolniony z obowiązku odbycia aplikacji.

²⁸ Ł. Piebiak, *System...*, s. 1.

²⁹ Ł. Piebiak, *System...*, s. 1.

³⁰ Por. szerzej Ł. Piebiak, *System...*, s. 1.

³¹ Ł. Piebiak, *System...*, s. 1.

5. Szczególny status sędziów i prokuratorów oraz tajemnica zawodowa

Zgodnie z § 57 RStDG, sędziowie i prokuratorzy są zobowiązani do zachowania lojalności wobec Republiki Austrii. Mają obowiązek skrupulatnie przestrzegać obowiązującego systemu prawnego. Powinni poświęcić się służbie z całą energią i gorliwością, przejść dalsze szkolenie, sumiennie, bezstronnie i bezinteresownie wykonywać swoje obowiązki urzędowe oraz bez zwłoki wykonywać powierzone im sprawy urzędowe. Jeżeli sędziowie nie sprawują urzędu sędziego lub sędziowie i prokuratorzy nie są w inny sposób wolni od instrukcji dotyczących zarządzania powierzonymi zadaniami urzędowymi, muszą postępować zgodnie z oficjalnymi poleceniami swoich przełożonych, a przy tym, chronić interesy powierzonej im służby zgodnie z ich najlepszą wiedzą i umiejętnością postrzegania. Sędziowie i prokuratorzy muszą zachowywać się w czasie służby i poza nią w taki sposób, aby nie zagrażało to zaufaniu do wymiaru sprawiedliwości i reputacji ich zawodów. Nawet na emeryturze sędziowie i prokuratorzy muszą odpowiednio zachować swoją reputację zawodową.

Zgodnie z § 58 RStDG, sędzia jest odpowiedzialny za zachowanie w tajemnicy wszystkich faktów, o których dowiedział się wyłącznie z jego działalności urzędowej, w interesie utrzymania pokoju, porządku i bezpieczeństwa publicznego, wszechstronnej obrony narodowej, stosunków zagranicznych, w interesie gospodarczym korporacji publicznej, w celu przygotowania decyzji lub w nadrzędnym interesie stron. Jest on zobowiązany do zachowania tajemnicy wobec każdego, komu nie musi udzielać oficjalnych informacji o takich faktach. Jeżeli sędzia musi zeznawać w sądzie lub przed organem administracyjnym, a z wezwania wynika, że przedmiot zeznań może podlegać tajemnicy urzędowej, musi to zgłosić swojemu organowi administracyjnemu. O zwolnieniu sędziego z obowiązku zachowania tajemnicy służbowej musi zdecydować organ służbowy. Czyniąc to, musi zważyć interes zachowania tajemnicy i interes składania zeznań, biorąc pod uwagę cel postępowania i szkodę, jaka może grozić sędziemu. Organ nadzoru może wydać oświadczenie pod warunkiem wyłączenia jawności zeznań. Jeżeli z wezwania nie wynika, że przedmiot zeznań może być objęty tajemnicą urzędową, a powyższe takie przekonanie w toku składanych wyjaśnień, sędzia odmawia odpowiedzi na dalsze pytania. Obowiązek zachowania tajemnicy pozostaje niezmienny w stosunku służbowym i na emeryturze, a także po ustaniu stosunku pracy. Sędzia nie może wyrażać opinii w kwestiach prawnych, które mają być przez niego rozstrzygnięte poza służbą.

Zgodnie z § 59 RStDG, sędziemu nie wolno żądać ani przyjmować prezentów lub innych korzyści dla siebie lub osoby trzeciej w związku z zajmowanym przez niego stanowiskiem lub wykonywaniem urzędu. Podobnie, sędziemu zabrania się wręczania w swoim imieniu lub osoby trzeciej prezentu czy jakiegokolwiek innej korzyści lub obiecywania jej w związku z zajmowanym stanowiskiem służbowym lub sprawowaniem urzędu.

6. Stosunek pracy sędziego zawodowego

Stosunek pracy sędziego zawodowego w Austrii korzysta ze szczególnej ochrony. Jest ona z jednej strony związana z konstytucyjną zasadą niezawisłości, z drugiej strony ze szczególnymi warunkami powoływania oraz rozwiązywania stosunku pracy.

Organem właściwym w sprawach warunków zatrudnienia jest senat ds. pracowniczych, który w danym sądzie powoływany jest w przypadku, gdy są tam więcej niż 2 etaty sędziowskie. W przypadku sądów rejonowych, w których są ustanowione nie więcej niż 2 etatowe stanowiska, senat pracowniczy Sądu pierwszej instancji powierza reprezentację sędziom z sąsiednich sądów rejonowych. Sędzia nie może być wyznaczony na więcej niż 44 dni robocze w roku kalendarzowym do reprezentowania sędziego w sąsiednich sądach rejonowych, bez jego zgody.

Zgodnie z § 77 RStDG, jeżeli nie zaistnieją szczególne okoliczności enumeratywnie wymienione w przepisach ustawy, sędzia może być zatrudniony tylko w sądzie, do którego został powołany.

Jednym z przewidzianych w przepisach wyjątków jest instytucja sędziów zastępujących. W przypadku braków kadrowych skutkujących brakiem możliwości niezakłóconej reorganizacji pracy, wyznacza się sędziów zastępujących spośród ostatnio mianowanych sędziów innych sądów. Sędziowie delegowani nie mogą pełnić funkcji przewodniczącego i wiceprzewodniczącego. Liczba sędziów delegowanych nie może przekroczyć 5%. Sędzia może być delegowany nie tylko do równoległego sądu, ale także do Ministerstwa Sprawiedliwości oraz prokuratury w celu realizacji zadań administracyjnych.

Drugim z przypadków jest skierowanie sędziego, za jego zgodą, o ile nie zachodzi konflikt interesów, na staż w celu pogłębienia zrozumienia procesów i relacji gospodarczych i biznesowych.

Przepisy austriackie jedynie wyjątkowo dopuszczają przeniesienie na inne stanowisko służbowe. Zgodnie z § 82 RStDG, na podstawie orzeczenia sądu służbowego, sędzia zostanie przeniesiony na inne ustalone stanowisko w tym samym przedziale płacowym, jeżeli spełniony jest jeden z warunków ustawowych, a mianowicie: (1) okoliczności niezależne od osoby sędziego i niezwiązane z pełnioną przez niego funkcją wpływają na jego dobre imię i sposób wykonywania działalności sędziowskiej iż zakłóciłoby to sprawowanie wymiaru sprawiedliwości; (2) sędzia nawiązał pokrewieństwo w rozumieniu § 34 RStDG z innym sędzią wyznaczonym w tym samym sądzie rejonowym lub sam został przez takiego sędziego adoptowany jako dziecko; (3) dalsza działalność jako sędzia jest niedopuszczalna, zgodnie z odrębnymi przepisami, w związku z pełnieniem innej funkcji. Ponadto, w takim przypadku, gdyby okazało się, iż przeniesienie sędziego na inne stałe stanowisko nie jest możliwe z przyczyn określonych w odrębnych przepisach, sąd służbowy wydaje postanowienie. Sędzia zostaje wówczas zwolniony ze służby na czas wykonywania mandatu.

7. Równoległe zatrudnienie

Zgodnie z § 63 ust. 2 RStDG, sędzia nie może wykonywać żadnej dodatkowej pracy, która jest sprzeczna z godnością jego urzędu lub może utrudniać mu wypełnianie obowiązków służbowych lub budzić podejrzenie stronniczości w wykonywaniu obowiązków lub zagrażać innym istotnym interesom urzędowym. W związku z wykonywaniem równoległego zatrudnienia – z wyjątkiem równoległego zatrudnienia naukowego – sędzia musi powstrzymać się od jakichkolwiek odniesień do swojego urzędu sędziego i musi zapewnić, aby nikt inny nie czynił takich odniesień. Przyjęcie, rodzaj i zakres równoległej pracy zarobkowej oraz jej rozwiązanie podlega zgłoszeniu.

Sędziemu nie wolno podejmować dodatkowego zatrudnienia, jeżeli zakres lub czas trwania aktywności może skutkować niedyspozycyjnością w wypełnianiu obowiązków służbowych.

Przepisy nie dopuszczają także, aby sędzia był członkiem zarządu, rady nadzorczej, rady administracyjnej lub jakiegokolwiek innego organu osoby prawnej nastawionej na zysk. Jeżeli sędzia należy do organu innej osoby prawnej, to ani sam sędzia, ani żadna inna osoba nie mogą pobierać wynagrodzenia z tytułu tego zatrudnienia.

8. Szczególne regulacje dotyczące przejścia w stan spoczynku

Tak jak zostało to omówione na wstępie, zasadą jest, że austriaccy sędziowie przechodzą w stan spoczynku kończąc 65. rok życia, a w przypadku sędziów Trybunału Konstytucyjnego – 70. rok życia. Zgodnie z § 83 RStDG, sędzia przechodzi także w stan spoczynku, jeżeli jest nieobecny w pracy przez ponad rok z powodu choroby lub przestaje spełniać warunki powołania do zawodu sędziego. Przeniesienie w stan spoczynku może nastąpić z mocy prawa lub na wniosek sędziego. Przy obliczaniu rocznej nieobecności w pracy spowodowanej chorobą, nieobecności przejściowe z innych powodów nie są uważane za przerwę. Okres przejściowy należy traktować jako przerwę tylko wtedy, gdy trwa co najmniej połowę okresu bezpośrednio poprzedzającego nieobecności w pracy. W takim przypadku rok należy liczyć od zakończenia tego okresu. W przypadku krótszej służby tymczasowej, poszczególne okresy nieobecności należy zsumować przy obliczaniu rocznej nieobecności.

Przepisy dopuszczają także wcześniejsze przejście w stan spoczynku na wniosek sędziego. Warunkiem, zgodnie z § 87a RStDG jest, aby sędzia przechodzący w stan spoczynku na swój wniosek miał ukończony 62. rok życia i w momencie przejścia na emeryturę miał przepracowany łączny okres pracy uprawniający do przejścia na emeryturę, wynoszący 480 miesięcy. Wniosek o dobrowolne wcześniejsze przejście na emeryturę można złożyć nie

wcześniej niż 12 miesięcy i nie później niż 3 miesiące przed planowaną datą przejścia na emeryturę. Sędzia może ją odwołać do miesiąca przed wejściem w życie przejścia na emeryturę.

Przepisy dopuszczają wcześniejsze przejście w stan spoczynku na wniosek sędziego, jeżeli do czasu pracy miałyby być doliczone okresy tzw. „ciężkiego czasu pracy”. Zgodnie z § 88a RStDG sędzia może przejść na emeryturę, składając pisemną deklarację, że chce zrezygnować, jeżeli w momencie deklarowanego przejścia na emeryturę przepracował okres wynoszący 504 miesiące, liczony po ukończeniu 18. roku życia, z czego co najmniej 120 miesięcy przypada na ciężką pracę w ciągu ostatnich 240 miesięcy kalendarzowych przed deklarowanym przejściem na emeryturę. O przejściu na emeryturę można ubiegać się najwcześniej z końcem miesiąca, w którym kończy się 60 rok życia. Miesiąc ciężkiej pracy to każdy miesiąc kalendarzowy, w którym przypada co najmniej 15 dni ciężkiej pracy zgodnie z rozporządzeniem Rządu Federalnego w sprawie szczególnie stresujących zawodów. Sędziowie pełniący służbę, którzy ukończyli 50. rok życia, mogą ubiegać się o ustalenie liczby miesięcy ciężkiej pracy w drodze urzędowej decyzji ostatniego dnia miesiąca następującego po otrzymaniu wniosku.

Przejście w stan spoczynku następuje z końcem miesiąca wskazanego przez sędziego, nie wcześniej jednak niż z końcem trzeciego miesiąca następującego po złożeniu oświadczenia. Jeżeli sędzia nie określił daty lub wcześniejszej daty, przejście na emeryturę nastąpi również z końcem trzeciego miesiąca od złożenia oświadczenia. Jeżeli liczba miesięcy „ciężkiej pracy” nie została jeszcze określona, przejście na emeryturę nastąpi dopiero z końcem szóstego miesiąca następującego po złożeniu oświadczenia. Oświadczenie można złożyć nie wcześniej niż 12 miesięcy przed planowaną datą wejścia w życie emerytury i cofnąć nie później niż 3 miesiące przed jej wejściem w życie. Późniejsze odwołanie jest skuteczne tylko wtedy, gdy organ wyrazi na to wyraźną zgodę.

W przypadku niezdolności do pracy decyzję o przejściu sędziego na emeryturę podejmuje organ ds. ubezpieczeń urzędników, kolei i górnictwa.

Sędzia może być również skierowany na emeryturę i przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli ogólna ocena sędziego za 2 kolejne lata kalendarzowe nie jest odpowiednia lub jeżeli istnieją okoliczności, które uzasadniają przypuszczenie, że sędzia nie spełnia już warunków do wykonywania zawodu. Wniosek w tym przypadku składa właściwy organ nadzoru, którym jest: (1) wyższy sąd okręgowy w odniesieniu do sędziów powołanych w okręgu tego sądu, z wyłączeniem wiceprezesów i prezesów sądów pierwszej instancji oraz sędziów powołanych w wyższym sądzie okręgowym; (2) Sąd Najwyższy w stosunku do wszystkich pozostałych sędziów oraz jako sąd apelacyjny w stosunku do sędziów wskazanych powyżej.

W nagłych przypadkach niezdolności do pracy Prezes właściwego sądu oraz Prezesi sądów nadzorujących mogą zarządzić czasowe zawieszenie sędziego. W takim przypadku stosowny wniosek o przeniesienie sędziego w stan spoczynku kierowany jest bezpośrednio do właściwego Wyższego Sądu Okręgowego lub Sądu Najwyższego, jako sądu służbowego, który

musi orzec o ewentualnym zwolnieniu sędziego niezwłocznie po wysłuchaniu prokuratury naczelnej (Prokuratury Generalnej). Wraz z tą decyzją tymczasowe zawieszenie wygasa.

Od decyzji o zwolnieniu zainteresowany sędzia może się odwołać. Zgodnie z § 98 RStDG, sędzia, którego to dotyczy, może wnieść skargę do Sądu Najwyższego, jako sądu służbowego, na postanowienie, na mocy którego wyższy sąd okręgowy, jako sąd służbowy, orzekł odwołanie, a do prokuratury naczelnej na postanowienie o odrzuceniu lub uchyleniu usunięcia.

9. Instytucja sędziów niezawodowych

Szczególną kategorię sędziów w austriackim wymiarze sprawiedliwości stanowią sędziowie niezawodowi. Zgodnie z art. 91 ust. 1 BV-G, sędziowie niezawodowi uczestniczą w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Są oni powoływani przez Federalnego Ministra Sprawiedliwości, w porozumieniu z Ministrem Gospodarki i Pracy, na wniosek właściwej izby przemysłowo-handlowej i właściwego sądu na okres 5 lat (§ 20 ust. 2 ustawy o organizacji wymiaru sprawiedliwości³²).

W stosunku do sędziów niezawodowych przepisy nie przewidują obowiązku posiadania prawniczego wykształcenia. Z tytułu swojej aktywności nie pobierają oni także wynagrodzenia. Orzekają w postępowaniach rozpoznawanych w składach kolegialnym m.in. w sprawach patentowych, z zakresu pracy i ubezpieczeń społecznych, a także sprawach handlowych (w tym w zakresie ochrony konkurencji). Zgodnie z § 20 ust. 1 GOG, sędziowie niezawodowi, którzy orzekają w sprawach handlowych muszą – ze względu na wykonywany zawód – posiadać szeroką wiedzę w zakresie działalności gospodarczej oraz obowiązującego w tej dziedzinie prawa i zwyczajów. Orzekający w sprawach pracy i ubezpieczeń społecznych są wybierani spośród przedstawicieli pracodawców i pracowników. Zgodnie z § 12 ust. 1 ustawy o federalnym sądownictwie pracy i spraw społecznych³³ w skład każdego senatu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych wchodzi analogiczna liczba sędziów niezawodowych będących przedstawicielami pracowników jak i pracodawców. Sędziowie Ci wybierani na okres pięciu lat przez odpowiednie organy przedstawicielskie pracodawców i pracowników (§ 17 i n. ASGG)³⁴.

³² Gesetz vom 27. November 1896, womit Vorschriften über die Besetzung, innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte erlassen werden (Gerichtsorganisationsgesetz – GOG), StF: RGL. Nr. 217/1896, <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000009> (dostęp: 5.09.2022 r.); dalej: GOG.

³³ Bundesgesetz vom 7. März 1985 über die Arbeits- und Sozialgerichtsbarkeit (Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz – ASGG) StF: BGBl. Nr. 104/1985 idF BGBl. Nr. 612/1986 (DFB) (NR: GP XVI RV 7 AB 527 S. 75. BR: AB 2940 S. 456. NR: Einspr. d. BR: 547 AB 559 S. 83.), <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000813> (dostęp: 5.09.2022 r.); dalej: ASGG.

³⁴ A. Okońska, *Zakres kognicji sądów w Austrii*, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/jednostr._IWS_Oko%C5%84ska-A._Kognicja-s%C4%85d%C3%B3w_Austria.pdf (dostęp: 5.09.2022 r.).

Jak wskazuje A. Okońska, „w sądach krajowych sędziowie niezawodowi działają jedynie w izbach handlowych oraz w sądzie krajowym orzekającym jako sąd pracy i ubezpieczeń społecznych (w Wiedniu w samodzielnym Sądzie Handlowym oraz Sądzie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych)”³⁵. Zgodnie z § 11 ust. 1 ASGG, „spory dotyczące prawa pracy i ubezpieczeń społecznych są rozpoznawane przez trzyosobowe senaty sądów krajowych, w których skład wchodzi: jeden sędzia zawodowy oraz dwóch sędziów niezawodowych [...]”³⁶. W przypadku sądu krajowego orzekającego „jako sąd handlowy w sprawach rozpoznawanych w składzie kolegiальnym działa w składzie dwóch sędziów zawodowych i jednego sędziego niezawodowego”³⁷ (§ 7 ust. 2 ASGG). „W wyższych sądach krajowych sędziowie niezawodowi działają jedynie w wyższym sądzie krajowym orzekającym jako sąd pracy i ubezpieczeń społecznych lub jako sąd handlowy oraz w rozpoznawanych przez Wyższy Sąd Krajowy w Wiedniu sprawach z zakresu prawa ochrony konkurencji i prawa patentowego) [...]. Spory dotyczące prawa pracy i ubezpieczeń społecznych są rozpoznawane przez pięcioosobowe senaty wyższych sądów krajowych, w których skład wchodzi trzech sędziów zawodowych oraz dwóch sędziów niezawodowych (§ 11 ust. 1 ASGG)”³⁸. „W określonych sprawach, w tym przy rozpoznawaniu zażaleń na postanowienia, wyższe sądy krajowe mogą rozpoznawać sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych w składzie trzech sędziów zawodowych (§ 11a ust. 2 ASGG)”³⁹. „Sprawy handlowe oraz rozpoznawane przez Wyższy Sąd Krajowy w Wiedniu sprawy patentowe są rozpoznawane w składzie dwóch sędziów zawodowych i jednego sędziego niezawodowego ([...], § 162 ust. 1 PatG), rozstrzygane przez Wyższy Sąd Krajowy w Wiedniu sprawy z zakresu prawa ochrony konkurencji w składzie dwóch sędziów zawodowych i dwóch sędziów niezawodowych (§ 59 ust. 1 pkt 1 KartG)”⁴⁰. „W Sądzie Najwyższym sędziowie niezawodowi działają jedynie w senatach rozpoznających spory w następujących dziedzinach: – prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, – prawa ochrony konkurencji, – sprawach patentowych, tj. w senatach rozpoznających środki zaskarżenia od rozstrzygnięć Wyższego Sądu Krajowego w Wiedniu w sprawach patentowych [...] – sprawach dyscyplinarnych wolnych zawodów [...]; w tych sprawach sędziami niezawodowymi są przedstawiciele danego wolnego zawodu”⁴¹.

³⁵ A. Okońska, *Zakres...*, s. 7.

³⁶ A. Okońska, *Zakres...*, s. 7.

³⁷ A. Okońska, *Zakres...*, s. 7.

³⁸ A. Okońska, *Zakres...*, s. 7.

³⁹ A. Okońska, *Zakres...*, s. 7.

⁴⁰ A. Okońska, *Zakres...*, s. 7–8. Wyjaśnienie powołanych skrótów: PatG (Prawo patentowe – Patentgesetz 1970 (PatG), StF: BGBl. Nr. 259/1970 (WV) idF BGBl. Nr. 137/1971 (DFB); KartG (Bundesgesetz gegen Kartelle und andere Wettbewerbsbeschränkungen – Kartellgesetz 2005 – KartG, StF: BGBl. I Nr. 61/2005 (NR: GP XXII RV 926 AB 990 S. 112. BR: AB 7309 S. 723)).

⁴¹ A. Okońska, *Zakres...*, s. 8.

Jak dalej pisze A. Okońska, „[w] skład zwykłego senatu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych wchodzi trzech sędziów zawodowych oraz dwóch sędziów niezawodowych (§ 11 ust. 1 ASGG). W skład rozszerzonego senatu [...] prawa pracy i ubezpieczeń społecznych wchodzi siedmiu sędziów zawodowych oraz czterech sędziów niezawodowych (§ 11 ust. 2 ASGG). W skład zwykłego senatu ds. prawa ochrony konkurencji wchodzi trzech sędziów zawodowych oraz dwóch sędziów niezawodowych (§ 59 ust. 1 pkt 2 KartG). W skład rozszerzonego senatu [...] ds. ochrony konkurencji wchodzi siedmiu sędziów zawodowych oraz dwóch sędziów niezawodowych (§ 59 ust. 1 pkt 3 KartG). Sprawy patentowe są przez Sąd Najwyższy rozpoznawane w składzie trzech sędziów zawodowych i dwóch sędziów niezawodowych (§ 146 ust. 2 PatG). Jednakże pewne kwestie procesowe oraz zażalenia na postanowienia są rozstrzygane przez senaty Sądu Najwyższego w składzie trzyosobowym, bez udziału sędziów niezawodowych (§ 7 OGHG) także w sprawach prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (§ 11 ust. 2, § 11a ust. 3 ASGG)”⁴².

10. Instytucja referendarzy sądowych

W austriackim wymiarze sprawiedliwości działają także referendarze sądowi. Ich pozycja ustrojowa oraz zadania są uregulowane w ustawie o wykonywaniu czynności sądowych przez referendarzy sądowych⁴³. Referendarze sądowi są urzędnikami wymiaru sprawiedliwości. Posiadają oni szczególne wykształcenie. Są oni powoływani celem odciążenia sędziów zawodowych w prostszych zadaniach z zakresu wymiaru sprawiedliwości, w sądach pierwszej instancji. Ustawa o wykonywaniu czynności sądowych przez referendarzy reguluje także dziedziny prawa, w których mogą zostać powołani referendarze sądowi. Są to zgodnie z § 2 RpfLG: postępowanie cywilne, postępowanie egzekucyjne i upadłościowe, prawo spadkowe, prawo rodzinne, postępowanie w sprawach wieczystoksięgowych oraz rejestrowych w tym rejestrze statków.

Podstawę działania referendarzy stanowi art. 87a ust. 1 BV-G. Zgodnie z tym przepisem, „ustawa federalna może przekazać rozstrzyganie w pierwszej instancji w poszczególnych, ściśle określonych sprawach cywilnych specjalnie wykształconym urzędnikom federalnym, niebędącym sędziami”⁴⁴. Jak wynika jednak z art. 87a ust. 2j BV-G, „sędzia właściwy według planu podziału spraw może, w każdym czasie, zastrzec do swojej właściwości załatwienie

⁴² A. Okońska, *Zakres...*, s. 8.

⁴³ Bundesgesetz vom 12. Dezember 1985 betreffend die Besorgung gerichtlicher Geschäfte durch Rechtspfleger (Rechtspflegergesetz – RpfLG) StF: BGBl. Nr. 560/1985 idF BGBl. Nr. 612/1986 (DFB) und BGBl. Nr. 251/1989 (DFB) (NR: GP XVI RV 675 AB 797 S. 120. BR: AB 3046 S. 470); dalej: RpfLG.

⁴⁴ A. Okońska, *Zakres...*, s. 9.

danej sprawy lub ją przejąć (...)”⁴⁵. Analogiczna zasada obowiązuje także w drugą stronę. Sędzia zawodowy jest uprawniony do przekazania sprawy referendarzowi. „Przy wykonywaniu swoich zadań referendarze są związani tylko wskazówkami sędziego właściwego według podziału spraw”⁴⁶.

Jak wskazuje A. Okońska, „referendarze sądowi mogą rozstrzygać jedynie w formie postanowień”⁴⁷. Rozstrzygnięcia referendarza sądowego podlegają zaskarżeniu do sądu drugiej instancji analogicznie jak rozstrzygnięcia sędziego (§ 11 ust. 1 RpflG). Zgodnie natomiast z § 12 ust. 1 RpflG, jeżeli rozstrzygnięcie referendarza na podstawie przepisów procesowych nie podlega zaskarżeniu lub może być zaskarżone jedynie w ograniczonym stopniu, wówczas od tych rozstrzygnięć przysługuje skarga do sędziego.

Jak wskazuje A. Okońska, zgodnie z obowiązującymi przepisami: „zadania referendarzy sądowych obejmują m.in.: – przeprowadzanie postępowań upominawczych (§ 16 ust. 1 pkt 1 RpflG, § 17 ust. 1 RpflG), – udzielanie i uchylanie wydanych poświadczeń prawomocności i wykonalności orzeczeń sądowych (§ 16 ust. 1 pkt 2 i 3 RpflG), – rozstrzyganie o wnioskach o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniach prowadzonym przez referendarza (§ 16 ust. 1 pkt 4 RpflG), – określone czynności w postępowaniu egzekucyjnym, w tym egzekucja z ruchomości (§ 17 ust. 2 RpflG), – czynności w postępowaniu upadłościowym, jeżeli wartość masy upadłości nie przekracza 50 000 euro (§ 17a RpflG), – czynności w postępowaniu spadkowym, jeżeli wartość spadku nie przekracza 15 000 euro, spadkodawca nie był przedsiębiorcą, spadek nie obejmuje nieruchomości rolnych oraz nie ma miejsce powołanie dalszego spadkobiercy (§ 18 RpflG), – czynności w sprawach opiekuńczych (§ 19 ust. 1 pkt 1 RpflG), – postępowania dotyczące roszczeń alimentacyjnych pełnoletnich dzieci (§ 19 ust. 1 pkt 4 RpflG), – czynności w sprawach wieczystoksięgowych i dotyczących rejestru statków (§ 21 RpflG), – czynności w sprawach rejestru handlowego, z wyjątkiem bardziej istotnych rozstrzygnięć zastrzeżonych do kompetencji sędziego (§ 22 RpflG)”⁴⁸.

Austriaccy referendarze nie muszą ukończyć studiów prawnych. Są to urzędnicy, którzy odbyli specjalistyczne szkolenie w ramach struktur wymiaru sprawiedliwości. Kandydat na referendarza musi zdać jedynie egzamin maturalny lub tzw. maturę zawodową oraz posiadać obywatelstwo. Edukacja składa się z kilku etapów. Pierwszym jest zdanie egzaminu na urzędnika kancelarii sądowej. W drugim etapie kandydaci odbywają kształcenie w charakterze referendarza sądowego. Program obejmuje trzy lata, podczas których ma miejsce praca w sądzie oraz odbywają się zajęcia teoretyczne. „Powyższe trzyletnie kształcenie dotyczy jedynie jednej ze wskazanych w § 2 RpflG dziedzin prawa; jeżeli referendarz chce uzyskać

⁴⁵ A. Okońska, *Zakres...*, s. 9.

⁴⁶ A. Okońska, *Zakres...*, s. 9.

⁴⁷ A. Okońska, *Zakres...*, s. 10.

⁴⁸ A. Okońska, *Zakres...*, s. 11–12.

uprawnienie do dokonywania czynności także w innej dziedzinie, musi on odbyć ponowne kształcenie, które trwa dalsze dwa lata”⁴⁹. Jak wskazywała A., Okońska (stan na rok 2018) referendarze sądowi w Austrii załatwiali ok. 85% spraw wpływających do sądów pierwszej instancji.

⁴⁹ A. Okońska, *Zakres...*, s. 12.

V. Przepisy dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów

1. Ogólne zasady postępowania dyscyplinarnego

Przepisy przewidują szczególne regulacje dotyczące odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów. Zgodnie z § 101 RStDG, w przypadku gdy sędzia naruszy swoje obowiązki zawodowe lub służbowe, sędziemu wymierza się karę dyscyplinarną, jeżeli naruszenie obowiązków stanowi przewinienie dyscyplinarne ze względu na rodzaj lub wagę przewinienia, jego powtórzenie się lub inne okoliczności obciążające. Przy ustalaniu kary dyscyplinarnej uwzględnia się w indywidualnym przypadku wagę przestępstwa służbowego i wynikające z niego niedogodności, a także stopień winy i wcześniejsze postępowanie sędziego. Sąd dyscyplinarny może zezwolić na zapłatę grzywny w maksymalnie 36 miesięcznych ratach. Przepisy dopuszczają odstępianie od orzeczenia kary dyscyplinarnej, jeżeli jest to możliwe bez naruszania interesów służbowych i na podstawie okoliczności sprawy i „osobowości” sędziego i jednocześnie można przyjąć, że wyrok skazujący przyniesie odpowiedni efekt. Jeżeli sędzia zostanie uznany za winnego innego wykroczenia popełnionego przed upływem trzech lat od uprawomocnienia się orzeczenia, przy wymierzaniu kary uwzględnia się poprzedni wyrok skazujący, o ile wykroczenie opiera się na tej samej szkodliwości.

Ściganie sędziego za naruszenie obowiązków służbowych podlega przedawnieniu, jeżeli w terminie przedawnienia nie wszczęto przeciwko sędziemu postępowania dyscyplinarnego. Wykroczenia ulegają przedawnieniu po 5 latach. Bieg przedawnienia rozpoczyna się z chwilą, gdy doszło do naruszenia obowiązku, a w przypadku, gdy wykroczenie było przedmiotem postępowania dyscyplinarnego, kiedy zostało ostatecznie rozstrzygnięte. Termin przedawnienia ulega przerwaniu, jeżeli sędzia dopuści się nowego wykroczenia w okresie biegu przedawnienia. Bieg przedawnienia ulega także zawieszeniu na czas trwania postępowania karnego lub administracyjnego, jeżeli naruszenie jest przedmiotem takiego postępowania.

Przepisy przewidują następujące rodzaje kar dyscyplinarnych: nagana, kara pieniężna do pięciu miesięczny wynagrodzeń, przeniesienie do innego miejsca pracy bez prawa do dodatku relokacyjnego, a także zwolnienie ze służby. Jeżeli sędzia nieuczciwie uzyskał nominację,

zostanie zwolniony w postępowaniu dyscyplinarnym. Każda orzeczona kara dyscyplinarna zostaje wpisana do akt sędziego.

Sądem właściwym w sprawie orzekania kar dyscyplinarnych są sądy dyscyplinarne. Zgodnie z § 110 RStDG, nałożenie kary dyscyplinarnej musi poprzedzić ustne posiedzenie, z wyjątkiem nagany, która nie wymaga ustnej rozprawy. Oskarżony sędzia na każdym etapie postępowania musi mieć oczywiście zagwarantowane prawo do obrony.

2. Właściwość sądów

Przepisy bardzo szczegółowo regulują także właściwość sądów dyscyplinarnych. Rolę sądów dyscyplinarnych pełnią cztery wyższe sądy okręgowe: w Wiedniu, Innsbrucku, Grazu oraz Linzu, a także Sąd Najwyższy. Zasadą jest rozpoznanie spraw w innym okręgu sądowym niż miejsce zatrudnienia sędziego. Właściwość jest więc uregulowana w następujący sposób:

1. **Wyższy Sąd Okręgowy w Wiedniu (OLG Wien)** jest sądem właściwym dla wszystkich kandydatów na sędziów powołanych w okręgu Wyższego Sądu Okręgowego w Grazu, z wyjątkiem prezesa i wiceprezesa Wyższego Sądu Okręgowego oraz dla wszystkich prokuratorów powołanych w okręgu Prokuratury Wyższej w Grazu, z wyłączeniem szefa i pierwszego zastępcy szefa prokuratury naczelnej;
2. **Wyższy Sąd Okręgowy w Grazu (OLG Graz)** jest sądem właściwym dla wszystkich kandydatów na sędziów powołanych w okręgu Wyższego Sądu Okręgowego w Wiedniu, z wyjątkiem Przewodniczącego i Wiceprezesów Wyższego Sądu Okręgowego oraz dla wszystkich prokuratorów powołanych w okręgu Wyższa Prokuratura w Wiedniu, z wyłączeniem szefa i pierwszego zastępcy szefa prokuratury naczelnej;
3. **Wyższy Sąd Okręgowy w Linzu (OLG Linz)** jest sądem właściwym dla wszystkich kandydatów na sędziów powołanych w okręgu Wyższego Sądu Okręgowego w Innsbrucku, z wyjątkiem Prezesa i Wiceprezesa Wyższego Sądu Okręgowego oraz dla wszystkich prokuratorów powołanych w okręgu Wyższa Prokuratura w Innsbrucku, z wyłączeniem szefa i pierwszego zastępcy szefa prokuratury naczelnej;
4. **Wyższy Sąd Okręgowy w Innsbrucku (OLG Innsbruck)** jest sądem właściwym dla wszystkich kandydatów na sędziów powołanych w okręgu Wyższego Sądu Okręgowego w Linzu, z wyjątkiem Prezesa i Wiceprezesa Wyższego Sądu Okręgowego oraz dla wszystkich prokuratorów powołanych w okręgu Linzu Prokuratury Wyższej, z wyłączeniem szefa i pierwszego zastępcy szefa prokuratury naczelnej, natomiast;
5. **Sąd Najwyższy (OGH)** jest sądem właściwym dla sędziów Sądu Najwyższego oraz prezesów i wiceprezesów wyższych sądów okręgowych, a także członków Prokuratu-

ry Generalnej oraz kierowników i pierwszych zastępców kierowników prokuratury naczelnej.

Jeżeli istnieją powody, które podważają bezstronność danego wyższego sądu okręgowego, Sąd Najwyższy może na wniosek rzecznika dyscyplinarnego lub obwinionego przekazać sprawę dyscyplinarną innemu wyższemu sądowi okręgowemu. Sąd Najwyższy może wyjątkowo zarządzić przekazanie jurysdykcji na wniosek rzecznika dyscyplinarnego lub obwinionego ze względów praktycznych w interesie postępowania. Sąd Najwyższy przenosi sprawę dyscyplinarną do innego wyższego sądu okręgowego, jeżeli właściwy wyższy sąd okręgowy nie jest w stanie podjąć decyzji w wyniku wykluczenia lub odrzucenia członków.

Spory o właściwość wyższych sądów okręgowych w sprawach dyscyplinarnych rozstrzyga Sąd Najwyższy. W postępowaniu dyscyplinarnym rzecznik dyscyplinarny reprezentuje interesy służbowe. Rzecznik dyscyplinarny jest prokuratorem naczelnym przy wyższym sądzie okręgowym i prokuratorem generalnym przy Sądzie Najwyższym. Rzecznik dyscyplinarny musi zostać wysłuchany przed podjęciem każdej decyzji przez sąd dyscyplinarny.

3. Zasada stałych składów sędziowskich

Sąd Dyscyplinarny orzeka w ustawowo określonych składach. Co do zasady skład sędziowski liczy 3 sędziów w wyższym sądzie okręgowym oraz 5 w Sądzie Najwyższym, z których jeden pełni funkcję przewodniczącego. Dochodzenie wstępne i dochodzenie dyscyplinarne przeprowadza członek sądu dyscyplinarnego jako komisarz śledczy. Komisarz śledczy nie może być jednocześnie członkiem zespołu dyscyplinarnego w tej samej sprawie.

Składy orzekające w sprawach dyscyplinarnych nie są powoływane *ad hoc*. Co do zasady, ze skutkiem od 1 stycznia, sądy dyscyplinarne powołują na okres 5 lat skład dyscyplinarny składający się z pracowników tego sądu. Jeżeli zaistniałaby taka potrzeba, skład może być uzupełniany. Skład dyscyplinarny jest zgłaszany do Federalnego Ministerstwa Sprawiedliwości, a także do Sądu Najwyższego przez prezesa danego wyższego sądu okręgowego.

4. Przebieg postępowania

Szczególną rolę w postępowaniu odgrywa sekretarz. Sekretarza powołuje prezes wyższego sądu okręgowego (Prezes Sądu Najwyższego) na wniosek Przewodniczącego składu dyscyplinarnego, spośród kandydatów na sędziów lub sędziów mu podlegających. Także głosowanie przebiega według ściśle określonych zasad. Uchwały podejmowane są bezwzględną większością głosów, z wyjątkiem uchwały w sprawie usunięcia z zawodu. W tym przypadku w OLG

wymagana jest jednomyślność a w Sądzie Najwyższym 4 z 5 głosów. Sprawozdawca musi głosować jako pierwszy, a przewodniczący jako ostatni. Pozostali członkowie muszą głosować zgodnie z wiekiem. W pierwszej kolejności najstarsi sędziowie, a na końcu najmłodszy.

Oskarżony może się bronić samodzielnie lub wystąpić o obronę przez sędziego lub prokuratora tej samej rangi albo osobę wpisaną na listę obrońców jako obrońca lub adwokat. Na rozprawę ustną może również wystąpić z wnioskiem o wyznaczenie obrońcy przez przewodniczącego Składu Dyscyplinarnego. W takim przypadku na obrońcę wyznaczony zostanie sędzia lub prokurator. Sędzia lub prokurator nie jest zobowiązany do podjęcia obrony. Nie może on żądać ani przyjąć wynagrodzenia, a przysługuje mu jedynie zwrot wydatków, które były konieczne i celowe w interesie obrony przeciwko oskarżonemu. Obrońca jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy wszelkich poufnych komunikatów otrzymanych w charakterze obrońcy.

5. Procedura odwoławcza

Orzeczenia sądu dyscyplinarnego nie są prawomocne. Oskarżony i rzecznik dyscyplinarny mogą odwołać się od orzeczenia wyższego sądu okręgowego do Sądu Najwyższego. Odwołanie ma skutek zawieszający. Sąd Najwyższy najpierw bada, czy odwołanie jest dopuszczalne i czy zostało wniesione w terminie oraz czy zostało wniesione przez osobę do tego upoważnioną. Jeżeli uzna za konieczne uzupełnienie postępowania, musi to zainicjować za pośrednictwem wyższego sądu okręgowego. Jeżeli jednak istotne uchybienia na rozprawie wymagają jej powtórzenia w pierwszej instancji, musi skierować sprawę do ponownego rozpoznania do wyższego sądu okręgowego i uchylić orzeczenie.

6. Wznowienie postępowania

Austriackie przepisy dopuszczają także wznowienie postępowania. Sędzia prawomocnie skazany na karę dyscyplinarną lub po jego śmierci jego spadkobiercy mogą wystąpić o ponowne rozpatrzenie sprawy nawet po wykonaniu kary, jeżeli przedstawia nowe fakty lub dowody w sprawie, które same lub w połączeniu z zebranymi wcześniej dowodami dają podstawę do uzasadnienia uniewinnienia, nałożenia kary administracyjnej lub łagodniejszej sankcji dyscyplinarnej.

Na niekorzyść sędziego postępowanie dyscyplinarne może zostać wznowione tylko na wniosek rzecznika dyscyplinarnego, jeżeli przedawnienie jeszcze nie upłynęło i pojawiły się nowe fakty lub dowody.

Sąd dyscyplinarny, który orzekał w pierwszej instancji, orzeka bez rozprawy w przedmiocie wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy i o zawieszeniu wykonania kary dyscyplinarnej na podstawie tego wniosku. Postanowienie doręcza się sędziemu lub po jego śmierci spadkobiercom oraz rzecznikowi dyscyplinarnemu. Sędzia lub po jego śmierci – następcy prawni oraz rzecznik dyscyplinarny mogą wnieść skargę do Sądu Najwyższego na postanowienie wyższego sądu okręgowego.

W efekcie wznowienia postępowania, uchyla się w całości informację w wyroku o karze i kosztach, a także o winie w zakresie, w jakim dotyczy uchybienia obowiązкови, dla którego wznowienie zostało zatwierdzone. Poprzez wznowienie sprawa wchodzi, w tym zakresie w status dochodzenia dyscyplinarnego. Sąd dyscyplinarny, który zatwierdził ponowne rozpatrzenie sprawy na korzyść obwinionego, może za zgodą rzecznika dyscyplinarnego orzec o uniewinnieniu bez rozprawy. Jeżeli oskarżony, na którego korzyść przyznano ponowne rozpatrzenie sprawy, zostanie ponownie uznany za winnego, nie można nałożyć surowszej kary niż ta nałożona w pierwotnym orzeczeniu. Przy ocenie kary należy wziąć pod uwagę karę już poniesioną. Jeżeli wznowione postępowanie dyscyplinarne zostanie umorzone, osoba skazana w tym postępowaniu zostaje uniewinniona lub skazana tylko na łagodniejszą karę dyscyplinarną, Rząd Federalny zwraca mu utracone w wyniku uchylenia kary uposażenia.

7. Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów w stanie spoczynku

Przepisy zawierają także szczególne przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w stanie spoczynku. Sędzia w stanie spoczynku podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej z powodu wykroczenia popełnionego podczas aktywnego zatrudnienia, a także z powodu rażącego naruszenia obowiązków ciążących na nim na mocy przepisów federalnych. W przypadku sędziów w stanie spoczynku, karami dyscyplinarnymi są: nagana, grzywna w wysokości do pięciu emerytur oraz utrata wszelkich praw i roszczeń wynikających ze stosunku pracy. Sądem właściwym do prowadzenia postępowania dyscyplinarnego jest sąd dyscyplinarny, który był właściwy bezpośrednio przed zakończeniem czynnego stosunku pracy.

VI. Uwagi końcowe

Zakres opracowania obejmuje wybrane aspekty austriackiego wymiaru sprawiedliwości oraz regulacje dotyczące statusu sędziów. Pomimo federalnego ustroju Republiki Austrii, system wymiaru sprawiedliwości cechuje centralizacja. Austriacki system wprowadza klarowne i spójne rozwiązanie. Jako filar wskazać należy przepisy Federalnej Ustawy Konstytucyjnej Republiki Austrii. Natomiast aktem wiodącym, regulującym sposób wykonywania zawodu sędziego, status sędziów oraz kwestie sądownictwa dyscyplinarnego, jest – austriacka ustawa federalna o stosunku pracy sędziów oraz prokurek i prokuratorów. Należy podkreślić, iż system austriacki cechują spójne zasady odnoszące się do reguł, praw i obowiązków sędziego. Filar silnego wymiaru sprawiedliwości stanowi zasada niezawisłości sędziowskiej, wzmocniona dodatkowymi gwarancjami nieusuwalności, zabezpieczenia socjalnego oraz rozbudowanymi zasadami przejścia w stan spoczynku. Ustrojowo sądownictwo austriackie jest „odseparowane” od władzy wykonawczej i ustawodawczej, nie funkcjonuje jednakże w izolacji. Niedopuszczalne jest więc wzajemne przejmowanie kompetencji. Jak potwierdza analiza przepisów, punktem styczności władzy sądowniczej i wykonawczej jest szczególna rola Rządu Federalnego oraz Ministra Sprawiedliwości. Jak zostało to szczegółowo omówione, zgodnie z art. 86 B-VG, sędziowie są mianowani na wniosek Rządu Federalnego przez Prezydenta Federalnego lub z jego upoważnienia, przez właściwego ministra federalnego. Obecnie kompetencje do powołania sędziów są przekazane Ministrowi Sprawiedliwości. Minister Sprawiedliwości powinien kierować się opinią wydaną przez odpowiednie senaty sądów, które przedkładają propozycje nominacji. Propozycja nominacji przedkładana jest Ministrowi Sprawiedliwości i przez niego kierowana do Rządu Federalnego.

Rozwiązaniem, które godne jest rozważenia oraz rekomendacji, jest organizacja sądownictwa dyscyplinarnego w Austrii, która zakłada w sprawach dyscyplinarnych ciekawą konstrukcję miejscowego przeniesienia właściwości sądów pomiędzy okręgami, tak aby z największym prawdopodobieństwem wykluczyć ryzyko mactwa czy stronniczości.

Aneks

Akty prawne

Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG), wersja skonsolidowana: <https://www.ris.bka.gv.at/Geltende-Fassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138> (dostęp: 31.08.2022 r.).

Bundesgesetz gegen Kartelle und andere Wettbewerbsbeschränkungen (Kartellgesetz 2005 – KartG 2005) StF: BGBl. I Nr. 61/2005 (NR: GP XXII RV 926 AB 990 S. 112. BR: AB 7309 S. 723).

Bundesgesetz über das Dienstverhältnis der Richterinnen und Richter, Staatsanwältinnen und Staatsanwälte und Richteramtsanwärterinnen und Richteramtsanwärter (Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz – RStDG), StF: BGBl. Nr. 305/1961 (NR: GP IX RV 506 AB 522 S. 89. BR: S. 182).

Bundesgesetz über die Organisation der Universitäten und ihre Studien (Universitätsgesetz 2002 – UG), StF: BGBl. I Nr. 120/2002 (NR: GP XXI RV 1134 AB 1224 S. 111. BR: 6697 AB 6717 S. 690).

Bundesgesetz vom 7. März 1985 über die Arbeits- und Sozialgerichtsbarkeit (Arbeits- und Sozialgerichtsgesetz – ASGG), StF: BGBl. Nr. 104/1985 idF BGBl. Nr. 612/1986 (DFB) (NR: GP XVI RV 7 AB 527 S. 75. BR: AB 2940 S. 456. NR: Einspr. d. BR: 547 AB 559 S. 83).

Bundesgesetz vom 12. Dezember 1985 betreffend die Besorgung gerichtlicher Geschäfte durch Rechtspfleger (Rechtspflegergesetz – RpflG), StF: BGBl. Nr. 560/1985 idF BGBl. Nr. 612/1986 (DFB) und BGBl. Nr. 251/1989 (DFB) (NR: GP XVI RV 675 AB 797 S. 120. BR: AB 3046 S. 470).

Gesetz vom 27. November 1896, womit Vorschriften über die Besetzung, innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte erlassen werden, StF: RGrBl. Nr. 217/1896.

Patentgesetz 1970 (PatG) StF: BGBl. Nr. 259/1970 (WV) idF BGBl. Nr. 137/1971 (DFB).

Verfassungsgerichtshofgesetz 1953 – VfGGStF: BGBl. Nr. 85/1953 (WV).

Schematy

[file:///Users/admin/Downloads/broschuere_oej_202008_download_endversion%20\(5\).pdf](file:///Users/admin/Downloads/broschuere_oej_202008_download_endversion%20(5).pdf).
(dostęp: 31.08.2022 r.).

Strony internetowe

<https://www.vfgh.gv.at/index.de.html> (dostęp: 31.08.2022 r.).

<https://www.ogh.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

<https://www.vwgh.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

<https://www.generalprokuratur.gv.at/> (dostęp: 31.08.2022 r.).

<https://www.justiz.gv.at/wksta/wirtschafts-und-korruptionsstaatsanwaltschaft.312.de.html>
(dostęp: 31.08.2022 r.).

https://e-justice.europa.eu/16/PL/national_justice_systems?AUSTRIA&member=1 (dostęp: 31.08.2022 r.).

Literatura

Czarny P., Naleziński B., *Federalna Ustawa Konstytucyjna Republiki Austrii*, Warszawa 2004,
<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/austria.html> (dostęp: 31.08.2022 r.).

Okońska A., *Zakres kognicji sądów*, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2018/08/jednostr._IWS_Oko%C5%84ska-A._Kognicja-s%C4%85d%C3%B3w_Austria.pdf (dostęp: 5.09.2022 r.).

Piebiak Ł., *System sądownictwa Republiki Austrii*, „Iustitia” 2012, nr 3(9).